

РЕАЛИЗАМ И КОНЦЕПТУАЛИЗАМ: ОД АНТРОПОЦЕНТРИЗМА ДО БОГООСТАВЉЕНОСТИ

Уметност неурозе и празнине

„Концептуализам поништава вољу за стварањем, непосредност стваралачког акта, свдећи га на предумишљај и манипулацију. Зато се данас толико говори о смрти уметности, ликовне критике и историје уметности. Неки циник би приметио да су концептуалисти евнуси уметности. Никада није истражен однос између концептуализма (или модернизма) и шизофреније, депресије и лудила. Могло би се говорити и о кретенизацији модерне уметности, а Ђорђо ди Ђенова је писао о њеној комерцијализацији и фекализацији. Та нова уметничка пракса није пробудила ничију вољу и свест, никога није успела да заинтересује за уметност. Након концептуализма, завладали су планетарни стваралачки дремеж, апатија и досада. Они који се усуђују да кажу да је то биланс авангарди су жигосани. Хана Арент је тврдила да ће будућност бити логорска, а уметност је већ таква”

Пише: Дејан Ђорић

Слика има свој живот и своју драму

Александар Луковић

Кон-цеп-ту-а-ли-зам је по-след-њи и кључ-ни фе-но-мен умет-но-сти XX ве-ка. Њи-ме се за-вр-ша-ва мо-дер-на и по-чи-ње но-во раз-до-бље у умет-но-сти, ко-ја на-пу-шта сми-сао умет-нич-ког, а про-блем све-сти по-ста-вља као ап-со-лут. Кон-цеп-ту-ал-на ис-тра-жи-ва-ња су за-не-ма-ри-ла нај-ши-ре зна-че-ње умет-но-сти, ње-на раз-ли-чи-та хте-ња и стре-мље-ња, и то да у њој до-ла-зе до из-ра-жа-ја осе-ћај-ност, ин-ту-и-ци-ја, ма-шта, ви-зи-ја, ре-ли-ги-о-зност и ма-те-ри-јал-ност. Мо-же ли се, сме ли се, умет-ност схва-ти-ти са-мо као свест и иде-ја и да ли би то би-ло над-ре-ђе-но не-ком ста-ром об-ли-ку умет-но-сти ако зна-мо да је и у про-шло-сти би-ло еле-ме-на-та кон-цеп-ту-ал-ног? Ко-ли-ко је умет-ни-ку за чин ства-ра-ња ва-жна са-мо-свест и шта је она у од-но-су на ум-ну сна-гу све-тих љу-ди или на Бож-ју про-ми-сао? За-што би умет-ник мо-рао да бу-де фи-ло-зоф-ски обра-зо-ван?

ЕГО И ВИ-ВИ-СЕК-ЦИ-ЈА

За-бо-ра-вља се да је пра-ви ства-ра-лац свим сво-јим би-ћем „при-кљу-чен” на цен-тра-ле ви-шег ума, на ар-хе-ти-по-ве и ко-лек-тив-но не-све-сно, те да има ди-рек-тан

при-ступ до-њим и гор-њим све-то-ви-ма. Он до ин-фор-ма-ци-ја до-ла-зи на пра-ви на-чин, ма ко-ји би-ли из-во-ри ње-го-вих са-зна-ња: исто-ри-ја, на-дах-ну-ће, љу-бав...

Кон-цеп-ту-а-ли-зам је умр-твио ства-ра-лач-ку моћ и мо-гућ-ност да се ства-ра-ла-штвом у чо-ве-ку про-бу-де не-по-зна-те си-ле. Од-ба-ци-ва-ње све-га за-рад мен-тал-ног је са-мо-о-гра-ни-ча-ва-ње и уки-да-ње дру-гих са-др-жа-ја. Зах-тев за са-мо-по-сма-тра-њем, са-мо-про-ми-шља-њем, по-тре-ба за ана-ли-зом и сум-ња у де-ло су за умет-ност ма-ње ва-жни. Да-до Ђу-рић је у јед-ном ин-тер-вјуу ре-као да га ана-ли-за увек под-се-ћа на се-ци-ра-ње и да му је од-врат-на. За-што тра-жи-ти од умет-ни-ка да од-ба-ци ра-дост и во-љу и ства-ра-ње за-ме-ни из-у-ча-ва-њем Вит-ген-штај-на и Мо-ри-са Мер-ло-Пон-ти-ја? Фи-ло-зо-фи-ја и есте-ти-ка се ни-кад не-ће при-бли-жи-ти ужа-ре-ном је-згру умет-но-сти ко-је иси-ја-ва нај-ду-бљим ми-сли-ма, енер-ги-јом и сна-гом, из-ван вре-ме-на и про-сто-ра. По-след-њи ве-ли-ки фи-ло-зоф ка-кав је био Мар-тин Хај-де-гер, по-сле свих фи-ло-зоф-ских ис-ку-ста-ва, ми-са-о-них по-ри-ца-ња и от-кри-ва-ња, на-пу-стио је фи-ло-зо-фи-ју и про-у-ча-вао Хел-дер-ли-но-ву по-е-зи-ју, да-ју-ћи пред-ност умет-но-сти.

У том сми-слу, и нај-ба-нал-ни-ји ре-а-ли-зам као умет-ност ну-ди не-ке ду-бље са-др-жа-је не-го кон-цеп-ту-а-ли-зам. Ре-а-ли-стич-ко умет-нич-ко де-ло се ра-ђа из љу-ба-ви за ства-ра-њем, до-ди-ри-ва-њем и об-ли-ко-ва-њем ма-те-ри-је. Хер-ман Брох о то-ме ка-же: „Ако би не-ко при-ме-тио ка-ко тр-го-вац, вој-ско-во-ђа, др-жав-ник, не-по-сред-но фор-ми-ра-ју свет, док умет-ник ства-ра са-мо од-ра-зе, он-да би му ва-ља-ло ре-ћи да се и умет-ник ба-ви не-по-сред-ним оформ-ља-ва-њем и то у бо-ја-ма, у то-но-ви-ма, у ре-чи-ма, у ка-ме-ну и бе-то-ну, те се, да-кле, ни ов-де не ра-ди о не-ком но-вом ства-ра-њу, не-го та-ко ре-ћи о пре-фор-ми-ра-њу. Да-ка-ко, то је ов-де са-мо оно нај-спо-ред-ни-је, јер за умет-ни-ка су то у су-шти-ни тек по-моћ-на сред-ства. Пра-ви ма-те-ри-јал ко-јим се умет-ник слу-жи и ко-ји об-ли-ку-је у умет-нич-ка де-ла мо-гао би се озна-чи-ти јед-ним име-ном као ‚син-таг-ма ствар-но-сти‘. Пе-сни-штво, на при-мер, (с из-у-зет-ком да-да-и-зма) не спа-ја про-из-вољ-не ре-чи већ од-ре-ђе-не си-ту-а-ци-је: ‚чо-век пре-ла-зи пре-ко ули-це‘, то би от-при-ли-ке би-ла јед-на та-ква син-таг-ма ствар-но-сти. Чак и нај-фан-та-стич-ни-ја и нај-и-ре-ал-ни-ја пе-снич-ка де-ла са-зда-на су из та-квих син-таг-ми ствар-но-сти. А ни-шта друк-чи-је не сто-ји ни са оста-лим умет-но-сти-ма, јер ова-кве син-таг-ме ствар-но-сти мо-гу се до-ка-за-ти чак и у му-зи-ци.”

ПЛА-НЕ-ТАР-НИ СТВА-РА-ЛАЧ-КИ ДРЕ-МЕЖ

Уметничка дела су као људска бића – рађају се, живе и умиру. Концептуализам поништава вољу за стварањем, непомредност стваралачког акта, сводећи га на предумишљај и манипулацију. Зато се данас толико говори о смрти уметности, ликовне критике и историје уметности. Неки циник би приметио да су концептуалисти евануиси уметности, они који вапе за мало љубави, наклоности и пажње, а кад не могу да их добију баве се собом. Никада није истражен однос између концептуализма или модернизма и шизофреније, депресије и лудила. Могло би се говорити и о креативности модерне уметности, а Ђорџо ди Ђе-нова је писао о њеној комерцијализацији и фекализицији. Да ли уметност сме да буде само култ ума, егизам, без садржаја и свега оног што није самосвест? Примери из ближе и даље прошлости упућују да су снаге уметничке самообнове велике и да се препород догађа и онда када је угрожен однос између живота и стваралаштва. Исувише би једноставно било рећи да је релизам живот, а концептуализам смрт уметности, да је један на почетку, а други на крају историје уметности. Испоставило се да је концептуализам негација, калкул, без могућности стилског мерења.

Још је Жорж Ривьер, велики зналац модерне, писао да је Артур Рембо имао само једно послање – „да нас дезоријентисе”. Концептуализам је допринео да цела уметничка сцена постане неуротична. Регина Мундел је уочила да је већина данашњих дела наследила шизоидне постојаности дадаизма и да је постмодерна проширени надрелизам. Да ли се било које уметничко искуство сме апсолутизовати и у име диктатуре церебралног поставити изнад свих осталих? Уметност је, зарад слободе и концептуалистичког настојања да свако може да буде уметник, изгубила све одлике људског, сатерана у модерне музеје и галерије, те концлогоре лепоте.

Високоинтелектуална нова уметничка пракса није пробудила ничију вољу и свест. Тачније, никада није успела да заинтересује за уметност. Након концептуализма, завадао је планетарни стваралачки дремеж, апатија и досада. Они који се упућују да кажу да је то биланс авангарди су жигогани. Ха-на Арент је тврдила да ће будућност бити логорска, а уметност је већ таква. <

(Април 2006)